

(/)

🏠 (/)

> Forhistorisk tid, antikken, arkæologi ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12)

12)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Eigi einhamr

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/guldhornene>)

Eigi einhamr

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 298

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/eigi-einhamr>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/eigi-einhamr)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/eigi-einhamr](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/eigi-einhamr)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/eigi-einhamr&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/eigi-einhamr&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/eigi-einhamr&title=))

Teresa Østergaard Pedersen

Eigi einhamr. Jernalderens guldbrakeater og den åbne krop som form

Jysk Arkæologisk Selskab. 234 sider, rigt ill. 300 kr.

Af Anders Ellegaard

Bogen er en revideret p.h.d. afhandling, som er udgivet af Jysk Arkæologisk Selskab i samarbejde med Holstebro Kunstmuseum og med støtte fra Ny Carlsbergfondet og Holstebro Kunstmuseum. Århus Universitetsforlag står for distributionen.

Først lidt leksikal viden:

Eigi einhamr betyder: "ikke kun én ham", hvor det sidste ord betyder ydre, form eller udseende.

Brakteat (latin: brakteätus/braktea) betyder: tynd metalplade eller guldblik.

Brakteater er hovedsageligt fremstillet i Skandinavien i 400-500-tallet, hvilket vil sige Jernalderen og Folkevandringstiden. Der er fundet 1088 brakteater i 2020, men arkæologer og detektorfolk finder stadig nye. Brakteaterne er ca. 2-5 cm i diameter og forsynede med en øsken, således at de kunne bæres i en snor eller kæde og hænges om halsen. Ofte er øskenerne mærkede af slid. Der er fundet brakteater i kvindegrave, men da de også er fundet i nedgravede deponeringer, er det ikke muligt at sige, at det var kvindesmykker. De første brakteater var dobbeltprægede efterligninger af romerske kejsermønter og -medaljoner, men senere er de kun prægede på den ene side, og billederne på dem kan være inspirerede af romerske motiver, af myter eller af guldsmedens fantasi.

Kunstneren Asger Jorn havde planer om et 32 bind stort værk om nordisk folkekunst i 10.000 år i de fem skandinaviske lande. I starten sammen med arkæologen professor P. V. Glob. Jorns kongstanke var, at brakteaternes billede skulle tale for sig selv uden arkæologernes mere skematiske og systematiske metoder. Brakteaterne skulle ikke ses som "kunst" eller finkultur, men som "billeder" eller populærkultur. Brakteaterne var skabt i en oral kultur; skriftkulturen dukkede først op 600-800 år senere. I Jorns sammenlignende metode eller synsmåde var der billedmæssige slægtskaber på tværs af tid og rum. For Jorn var fagfolk forfaldet til et teknisk stilsystem og et mytologisk illustrationssystem, hvor brakteaterne skulle inddeles efter et system, og billederne skulle vise en bestemt myte eller mytologi. Dette udelukkede fabulering, magi, animisme og stoflighed. Jorn ville fortolke billeder fra en oral kultur. De første kapitler i bogen drejer sig om Jorns tanker og ideer, hvilket der også gives et eksempel på sidst i bogen, med hans fortolkning af billeder af Sigurd Fafnersbane, som sutter på sin finger, hvorpå der er kommet sovs fra stegning af dragen.

Det næste kapitel handler om guldet i Norden. Folkevandringstiden var en urolig tid i Europa. I "Danmark" boede befolkningen i større eller mindre landsbyer. I de mindre levede man af landbrug, men arkæologernes fladeafdækninger og detektorafsøgninger har afsløret store landsbyer, som har været der i generationer. I disse byer, centralpladser, kan man se specialisering i handel, håndværk, landbrug eller kultudøvelse. Det antages, at både producent og aftager af brakteaterne har haft høj status. - Denne del af bogen fortsætter med uddrag af brakteaternes forskningshistorie, forskere, typologi og ikonografi. Selv om forfatteren nok hælder til Jorns opfattelse af "billederne", indrømmer hun, at arkæologernes typologisystem er praktisk og afgørende for arkæologisk arbejde. Forfatteren anfører dog: "...men brakteaterne er også æstetiske, billedkunstneriske og mentalitetshistoriske produkter, hvis kvaliteter og egenskaber næppe kan indfanges af typer alene."

Kapitel 5 har overskriften: "Fra romersk magtbillede til nordisk kraftbillede." De romerske medaljoner skulle vise giverens magt, medens brakteaterne skulle give bæreren kraft. Forfatteren skriver, at det romerske magtbillede er formelt, statisk, autoritativt, institutionelt og doktrinbaseret, medens

kraftbilledet er karismatisk, dynamisk, sekterisk, besjælet, legemscentreret og erfaringsbaseret. - Brakteaten var ikke kun for øjet, men også til at bære på kroppen. Derfor øsken.

Et interessant spørgsmål er: hvilken vej vender en brakteat? Hvem skulle se den? Bæreren eller beskueren eller blev den gemt under tøjet? Hvorfor sidder øskner forskelligt på brakteaterne? Skal hver brakteat ses som et unikum beregnet til en bestemt bærer? - Et andet spørgsmål: er afbildninger af dyr et bestemt dyr? Repræsenterer de flere forskellige dyr på én gang? Er det fabeldyr? Bogen giver bud på svar.

Det måske mest spændende afsnit er bogens analysedel. Det har overskriften: "Den åbne krop som form." Det anføres, at det førkristne verdensbillede var legemsbaseret. Forbindelsen mellem Jernalderens billedverden i en oral kultur og Middelalderens litterære univers drøftes. Forfatteren anfører fem anvendte tematiske analyser: Dyret i mennesket, et legemsfællesskab. - Død, liminalitet og tærsklen mellem selv og kollektiv. - Køn som kroppsafgrænsning. - Excentricisme og det kinetiske billede. - Det orale som kanal og kraftpunkt. - Over 80 sider gennemanalyseres 40 brakteater med meget spændende og interessante iagttagelser og fortolkninger.

Bogens sidste kapitel er forfatterens opsummering af forskningsresultatet. Overskriften er: "Mod en norrøn visuel kultur." Undertitlerne er: "Kraftbilledet som norrøn praksis" og "Norrøn visuel kultur eller hedensk ikonografi." Er brakteaterne myteillustrerende eller myteskabende? Forfatteren mener, at det tværfaglige samarbejde mellem arkæologi og kunsthistorie skal føre til en norrøn visualitets- og mediehistorie, og at kunsthistorisk forskning bør opprioritere inklusionen af skandinavisk billedkultur fra før kristendommen kom til. Forskningsarbejdet er ikke slut.

Læseren kan danne sin egen mening om forsøget på at forene Jorns billedsyn med den arkæologiske metode. Én ting kan man i hvert fald være enige om: brakteaterne er skabt i en oral kultur, og det har betydning for analysen og fortolkningen af billederne på brakteaterne. Problemet kan siges at være at beskrive en oral kultur skriftligt.

Bagerst i bogen er der et summary på engelsk, bibliografi, appendiks over Jorn-arkivalier, oversigt over Jorns planlagte 28 bind af "10.000 års nordisk folkekunst" samt bilag med udvalgte fotografier med forklarende tekster fra Jorns planlagte bogserie.

Den uindbundne bog er rigt illustreret hele vejen igennem. Det er tankevækkende at se forskellen mellem Jorns sort-hvide fotografier og forfatterens farvefotografier. Begge er trykt meget klart og tydeligt.

Hvert kapitel har noter – henvisende eller forklarende. Lix er meget høj med lange sætninger, indskudte sætninger, lange ord og fagudtryk fra både arkæologi og kunsthistorie. Sprogligt er det noget af et akademisk skoleridt.

Bogen giver et indtryk af Asger Jorns alternative billedsyn og en god fortolkning af 40 udvalgte brakteater.

[Historie-online.dk, den 15. december 2021]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/guldhornene>)

SE RELATEREDE ARTIKLER